

MAŁA RETENCJA – – DUŻA SPRAWA

Jak tworzyć warunki
do małej retencji
na obszarach wiejskich

Mała Retencja - Duża Sprawa

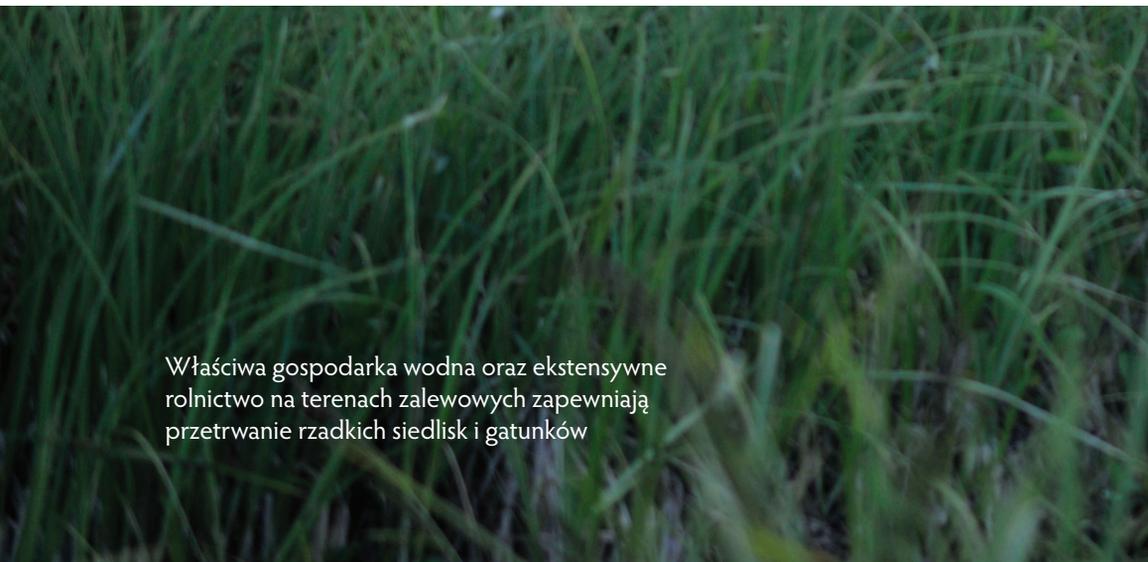
Projekt Fundacji Ekologicznej Zielona Akcja

„MAŁA RETENCJA – DUŻA SPRAWA” Jak tworzyć warunki do małej retencji na obszarach wiejskich

1. DLACZEGO MAŁA RETENCJA JEST WAŻNA

Woda w środowisku przyrodniczym spełnia wiele funkcji. Jest podstawowym czynnikiem rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego, jednocześnie jest niezbędna do zachowania walorów przyrodniczych. Na znacznej części terytorium naszego kraju

Właściwa gospodarka wodna oraz ekstensywne rolnictwo na terenach zalewowych zapewniają przetrwanie rzadkich siedlisk i gatunków

obserwuje się wyraźny deficyt wody. Rośliny wykorzystują zapasy wody zgromadzone w okresie zimowym, a gdy tej wody zabraknie występuje zjawisko suszy. Z drugiej strony, mamy do czynienia z szybkim odpływem wody do rzeki po roztopach i większych opadach atmosferycznych, powodującym wystąpienie szkód powodziowych.

Intensyfikacja rolnictwa i ujednoczenie siedlisk, budowa odwadniających systemów melioracyjnych, jak i zwarta, nieprzepuszczalna zabudowa terenów zurbanizowanych, spowodowały przyspieszenie obiegu wody w zlewniach rzecznych, przyczyniając się do zwiększenia częstotliwości występowania susz i powodzi. Na skutek tych działań uległa zmniejszeniu naturalna zdolność retencyjna zlewni.

Aktualnie potrzeba retencjonowania wody jest nie tylko korzystna, ale i konieczna. Podstawowym zadaniem gospodarki wodnej, szczególnie w rolnictwie powinny być działania dla spowolnienia odpływu wody ze zlewni tj.:

- ~ zmagazynowanie wód opadowych lub roztopowych w miejscu ich powstawania,
- ~ ograniczenie szybkiego spływu wody po powierzchni terenu,
- ~ oszczędne gospodarowanie istniejącymi zasobami wodnymi.

Aby przeciwdziałać niekorzystnym zmianom w gospodarce wodnej, Unia Europejska podjęła szereg inicjatyw zmierzających do zachowania zasobów wodnych Europy. Jednym z ważniejszych elementów tych działań jest Ramowa Dyrektywa Wodna, a w rolnictwie Wspólna Polityka Rolna.

2. EUROPEJSKIE PODSTAWY PRAWNE

Jednym z podstawowych celów Ramowej Dyrektywy Wodnej jest osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód, co rozumie się jako dobry stan środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb społeczno-gospodarczych. Takie podejście pozwala na uniknięcie wielu dylematów, a z drugiej strony jest ogromnym wyzwaniem dla dotychczasowego systemu gospodarki wodnej. Dla RDW szczególne znaczenie mają doliny rzeczne – powszechnie znane bogactwo roślin i zwierząt i korytary ekologicznych. W wielu miejscach dolin rzecznych powstały obszary chronione tj. obszary Natura 2000, ale pozostałe tereny od wieków stanowiły obszary intensywnej działalności człowieka, w szczególności rolnictwa. Obszary wiejskie w Polsce stanowią ponad 90% powierzchni kraju i ich znaczenie dla ochrony zasobów wodnych i ochrony przyrody jest bardzo duże. Wspólna Polityka Rolna ujmuje kwestie ochrony przyrody, aby nie były one ograniczone jedynie do obszarów chronionych. Dzięki WPR możliwe jest dbanie o stan środowiska naturalnego, w tym wód, w miejscach gdzie mieszkają i pracują rolnicy.

Enklawa ekologiczna w krajobrazie rolniczym
jest siedliskiem wielu cennych gatunków

3. METODY MAŁEJ RETENCJI A GOSPODARKA ROLNA

KODEKS DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ

Przestrzeganie zapisów Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej pozwala na zwiększenie pojemności retencyjnej gleb. Istotną rolę pełni tutaj prawidłowe użytkowanie rolnicze gleby, prace przeciwozyjne, zadrzewienia (tworzenie roślinnych pasów ochronnych), odtwarzanie użytków ekologicznych, w tym oczek wodnych i mokradeł, kształtowanie odpowiedniego układu pól ornych.

Retencjonowanie wody na obszarach wiejskich

ZASOBY WODNE

METODY

Retencja krajobrazowa (siedliskowa)

- Właściwe użytkowanie gruntów poprzez:
- ▶ układ pól ornych, użytków zielonych, lasów, użytków ekologicznych, oczek wodnych,
 - ▶ tworzenie pasów ochronnych zadrzewień i zakrzaceń,
 - ▶ zwiększenie powierzchni mokradeł, torfowisk, bagien.

Retencja glebowa

- Kształtowanie zasobów wodnych w glebie:
- ▶ zabiegi agromelioracyjne, wapnowanie, odpowiedni płodozmian, zwiększenie zawartości próchnicy w glebie.

Wody gruntowe i podziemne

- Ograniczenie odpływu powierzchniowego wody:
- ▶ zwiększenie przepuszczalności gleby,
 - ▶ zabiegi przeciwerozyjne, fitomelioracyjne i agromelioracyjne,
 - ▶ regulowanie odpływu z sieci drenarskiej,
 - ▶ stawy i studnie infiltracyjne, dla odprowadzania wód deszczowych z uszczelnionych powierzchni.

Wody powierzchniowe

- Magazynowanie wód:
- ▶ małe zbiorniki wodne,
 - ▶ retencjonowanie odpływów z rowów i kanałów,
 - ▶ budowa nowych oczek wodnych i polderów.

EKSTENSYWNE UŻYTKOWANIE ROLNICZE

Rozległe łąki i pastwiska tworzą jedną z najcenniejszych przyrodniczo kategorii siedlisk w warunkach Europy Środkowej. Długoterminowe istnienie tych siedlisk uzależnione jest nie tylko od specyficznych warunków wodnych, ale przede wszystkim od tradycyjnego, ekstensywnego systemu użytkowania rolniczego tych terenów. Zarówno nadmierna intensyfikacja gospodarowania, jak i zbyt daleko posunięte zmniejszenie intensywności prowadzonych zabiegów prowadzą do szybkiej utraty wysokich walorów przyrodniczych wilgotnych łąk i pastwisk. W przypadku łąk, wyznaczniki optymalnego przyrodniczo poziomu gospodarowania obejmują:

- ~ regularne użytkowanie kośne, zbieranie siana,
- ~ późny termin pierwszego pokosu,
- ~ zróżnicowanie terminu pokosu na sąsiadujących działkach,
- ~ minimalizacja nawożenia,
- ~ zachowanie urozmaiconej rzeźby powierzchni,
- ~ lokalny, niskoobsadowy wypas bydła,
- ~ utrzymywanie otwartych powierzchni.

DRZEWA PRZYDROŻNE A PLONY

Drzewa przy drogach budzą wątpliwości rolników, gdyż bezpośrednio pod koronami drzew plony są niższe z powodu zacienienia i konkurencji o wodę i sole mineralne. Z drugiej strony, liczne badania naukowe i doświadczenia praktyczne wskazują, że na całości pola otoczonego drzewami plony są wyższe niż na polu bezdrzewnym. Dlaczego tak jest?

- ~ drzewa hamują wiatr, ograniczają wysuszenie pola i roślinności oraz wywiewanie próchnicy i cząstek gleby,
- ~ drzewa zwiększają nawodnienie pola, akumulują śnieg prowadząc do powolniejszych roztopów,
- ~ na podtopionych polach drzewa przyspieszają osuszanie, co było jednym z powodów tradycyjnego na polskiej wsi sadzenia wierzb wśród pól,
- ~ w zadrzewieniach gniazdują pożyteczne owady zapylające uprawy i żerujące na szkodnikach upraw.

Aleje stanowią roślinne pasy ochronne

Ekstensywna gospodarka rolna jest warunkiem zachowania cennych przyrodniczo łąk w dolinach rzecznych

ZBIÓR WODY Z TERENÓW NIEPRZEPUSZCZALNYCH

„Zbiór wody” jest elementem małej retencji w części obejmującej bezpośrednie przechwytywanie wody opadowej i gromadzenie jej w szczelnych zbiornikach (w betonowych zbiornikach lub plastikowych beczkach). Dotyczy to zazwyczaj gromadzenia wody opadowej spływającej z powierzchni uszczelnionych, jak dachy budynków, place parkingowe, ulice i szosy, ale również po powierzchni terenu na glebach nieprzepuszczalnych. Zbiorniki gromadzące wody spływające z terenu słabo przepuszczalne-

go (tzw. suche) są bardzo efektywne w ograniczaniu wezbrań powodziowych, a w okresach suszy zasilają w wodę okoliczną roślinność. Z kolei woda gromadzona w beczkach, może służyć do nawadniania przydomowych ogródków.

Gromadzenie wody deszczowej spływającej z dachu można wykorzystać do podlewania przydomowych rabat

4. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ ROLNIKÓW

W Unii Europejskiej odkreśla się rolę rolnictwa i obszarów rolnych nie tylko jako źródła pożywienia, ale również jako miejsca stanowiącego ważny ekosystem, który trzeba chronić. Wsparciem dla tych działań jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014–2020. Ważną częścią tego programu jest program rolnośrodowiskowo-klimatyczny, będący jedną z form wsparcia finansowego dla rolników oferowaną przez Unię Europejską oraz Rząd Polski. Przystąpienie do programu rolnośrodowiskowo-klimatycznego jest dobrowolne, wówczas rolnicy zobowiązują się do gospodarowania zgodnego z wymogami ochrony środowiska oraz według zasad określonych w danym pakiecie, co jest podstawą otrzymania dopłaty.

Pakietami płatności w ramach zobowiązań rolnośrodowiskowo-klimatycznych sprzyjających małej retencji są:

- a) Rolnictwo zrównoważone,
- b) Ochrona gleb i wód,
- c) Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,
- d) Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000,
- e) Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000.

Szczegółowe informacje nt. pakietów rolnośrodowiskowo-klimatycznych można uzyskać w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego.

Wycinanie i usuwanie drzew i krzewów z terenu torfowiska jest formą ochrony cennych siedlisk i może być realizowane przez rolnika z ramach dopłat

5. PODSUMOWANIE

Polska wieś wnosi do Unii Europejskiej ogromne bogactwo m.in. w postaci pięknych krajobrazów rolniczych, tradycyjnych metod użytkowania ziemi, mozaikowej struktury pól uprawnych, co stwarza sprzyjające warunki do bytowania dziko żyjących zwierząt i roślin, jednocześnie chroniąc zasoby wodne.

Działania wchodzące w zakres małej retencji na obszarach rolniczych mogą w istotny sposób przyczynić się do ochrony jakości wód i poprawy stanu środowiska przyrodniczego, jak i przysłużyć się samemu rolnictwu. Upowszechnianie małej retencji może stanowić dużą pomoc we wdrażaniu Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej, a rolnicy mogą uzyskać płatności rolnośrodowiskowo-klimatyczne z tytułu działania na rzecz przyrody.

Celem projektu „Mała Retencja – Duża sprawa – kampania na rzecz poprawy małej retencji na obszarach wiejskich” jest wzrost świadomości mieszkańców wsi na temat skali problemów w gospodarowaniu wodą i znaczeniu małej retencji w przeciwdziałaniu suszom i powodziom, ochronie przyrody i krajobrazu i zachowaniu produktywności obszarów wiejskich.

Projekt realizowany jest poprzez:

- ~ szerokie poinformowanie opinii społecznej o znaczeniu małej retencji poprzez dostęp do informacji na portalu internetowym www.malaretencja.pl, facebooku, w prasie, na stronach internetowych partnerów
- ~ przygotowanie doradców małej retencji, którzy w środowiskach wiejskich edukują i zachęcają do działań dbających o lokalne zasoby wody
- ~ zachęcenie do otwartej dyskusji o barierach i możliwościach realizacji małej retencji podczas debat społecznych, w których biorą udział samorządy, organizacje, mieszkańcy wsi, podmioty gospodarki wodnej.

Podmioty współpracujące : Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

www.malaretencja.pl
[www.facebook.com/ Mała-Retencja-Duża-Sprawa](https://www.facebook.com/Mała-Retencja-Duża-Sprawa)

Fundacja Ekologiczna “Zielona Akcja”
www.zielonaakcja.pl
Al. Orła Białego 2
59-220 Legnica
tel: (76) 862-94-30

Projekt “Mała Retencja – Duża Sprawa – kampania na rzecz poprawy małej retencji na obszarach wiejskich” dofinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.